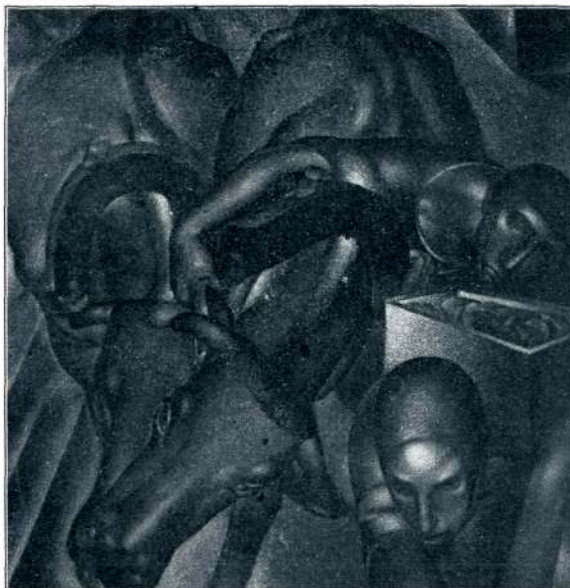

dali še nekaj osamelih, takih, ki so bolj na meji zgodovine in med seboj antitetični, kakor Michelstädterjevo Prepričanje (*«La Persuasione»*) in Pereyrovo »Knjigo o kolarju« (*«Libro del collare»*), rodila proti koncu te dobe katoliško-spekulativni pokret z Gemellijevo »Revijo neoskolastične filozofije« (*«Rivista di filosofia neoscolastica»*) in zgodovinsko verski, a temeljno krščanski z revijo Bilychnis, ki mu bomo dostavili še kratko trajajoč in osamel katoliško-politično-artistični moment Stolpa (*«Torre»*), kjer so delovali Tozzi, Giulioti in Paolieri, in pokret Filozofičnega krožka (*«Circolo di filosofia»*), ki ga vodi G. Amendola s Poročilom o pridruženih florentinski filozofski biblioteki (*«Bullettino dell'annessa Biblioteca filosofica di Firenze»*) in z revijo »Duša« (*«L'anima»*), ki jo vodita Papini in Amendola; v tej reviji se v napetih diskusijah anticrocejanstvo polagoma opredeljuje z Marrucchijem, ki je spisal nekaj meditacij (*Meditazioni*) v katoliško-mistično tendenco; s Cecconijem (*Th. Neal*) pa v katoliško-tomistično tendenco, ki se je prenovila pótem Blondela, medtem ko se izkuša sistematizirati Amendola preko voluntaristično-fichtovske, torej biranijanske pozicije.

Ko so se medtem radi teh naporov začele odkrivati najbolj skrite korenine, najtežavnejši in najbolj mučni problemi naše duše, je intuicionistična, pasivna in dekadentna neposrednost praznovala z ostanki bergsonizma in nietzschejanstva svoj zadnji, pošastni triumf v futurizmu (*«Lacerba»*: Soffici, Marinetti, Boccioni, Carrà, Palazzeschi, Papini) in malo nato so se utrdile pred grozno skrivnostjo zgodovinske katastrofe, pred skrivnostjo zapletene in prevratne krize v civilizaciji na eni strani nekatere začudene in modre osamljene individualnosti (*Serra*), na drugi pa je iznova zacurljala ona retorika, proti kateri je bil namerjen ves dotedanji resni duševno-kulturni pokret.

Futuristična in interventistična retorika je zmedla ves red komaj določenih vrednot, tako da se je crocejanstvo, že v principu samem nasprotno konfuzjonizmom in retoriki, iznova vedno bolj jasno in ne meneč se za vojno dejstvo, utrdilo v nekem neutralizmu ter našlo svoje opravičenje v transnacionalni zahtevi po klasični zgodovinski in nravni evropski misli.

Toda poleg anticrocejskih pozicij, ki sem jih očrtal ravnokar, se je bila polagoma vsilila nova spekulativna pozicija, ne mistična, ne pozitivistična, a izvirajoča iz istega idealističnega temelja, iz katerega izvira crocejanska, zato pa zanjo toliko bolj nevarna: Gentilejev aktualizem, ki, kakor že omenjeno, ni nič drugega nego poglobljenje crocejanskega intuicionizma v bolj odločno spekulativno samozavest, oziroma, še bolj natančno, poglobljenje le po eni strani opa-

TONE KRALJ: TEŽAKI.

zovanega in slabo umevanega crocejanskega sistema.

Zakaj če pri Croceju onostran intuitivne neposrednosti velja pojmovna posrednost, se ta in ona pri Gentileju ujemata in se identificirata v tisti edini, točni konkretnosti, ki je čin in mišljenje. Pri takile miselni mistiki (to je psevdomistiki) se je Croceju lahko igrati z odgrinjanjem cele konstruktivnosti in organičnosti svojega sistema v celoti; in lahko mu je tako odkrivati njegov pravi pomen, ker je tudi etični svetovalec; in medtem ko zadene aktualizem na notranja neozdravljiva nasprotja po svojem immanentistično-psevdomističnem bistvu in skeptična kritika Rensijeva kakor tudi Tilgherjeva in Aliottova taka nasprotja vedno bolj poudarja, se pokaže crocejanstvo plodovito v novih kulturnih tendencah, tako n. pr. v zgodovinsko-politični tendenci, ki jo zastopa *Liberalna revolucija* (*«Rivoluzione liberale»*), revija, ki jo je ustanovil Gobetti in pri kateri sodelujejo Sapegno, Burzio, Ansaldo, Formentini, Vinciguerra. Ta revija stavlja v sebi to, kar vsebuje crocejanstvo najvitalnejšega in najglobljega, s tem, kar je najvitalnejšega v politični misli Salveminijevi. A poleg spekulativne kritike nasprotuje Gentilejevemu aktualizmu nova literarno-artistična pozicija kot reakcija proti senzibilističnemu fragmentaričnemu in nečloveškemu intuicionizmu. Zdi se, da je to pozicijo, ki se je začela z neoklasicizmom *Ronde* (Cecchi, Lardarelli, Bacchelli in Baldini) v imenu vseh vrednot arhitekture, objektivnosti in človeške dramatičnosti, danes iznova zavzel Baretta, katerega izdaja ravno ista *Liberalna revolucija*; ta pa motri ravno iste vrednote s političnega vidika; podobno prejšnji reakciji proti liricnemu in spekulativnemu ekscesu in roman-